Lieta Nr.C26141210

SKC –63/2015

S P R I E D U M S

Rīgā 2015.gada 15.jūnijā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese referente M.Zāģere

tiesnese I.Lauka
tiesnese E.Vernuša

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar prasītājas /pers. B/ kasācijas sūdzību par Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 28.augusta spriedumu /pers. B/ prasībā pret /pers. C/, /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ par patapinājuma līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem un izlikšanu no dzīvojamajām telpām.

A p r a k s t o š ā d a ļ a

[1] Ar Rēzeknes tiesas 2000.gada 11.decembra spriedumu /pers. B/ apstiprināta mantojuma tiesībās uz mirušās mātes /pers. H/ atstāto mantojumu, kurā ietilpst arī namīpašuma /adrese A/, 1/3 domājamā daļa.

No Valsts zemes dienesta kadastra izziņas redzams, ka nekustamais īpašums /adrese A/, pieder vienādās domājamās daļās /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/.

[2] /pers. B/ 2010.gada 13.decembrī cēlusi tiesā prasību pret /pers. C/, /pers. D/, /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ par patapinājuma līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem un izlikšanu no dzīvojamajām telpām.

Prasības pieteikumā norādīts tālāk minētais pamatojums.

[2.1] /pers. C/ un /pers. D/ uz 2010.gada 1.jūnijā noslēgto patapinājumu līgumu pamata nodevušas /pers. E/, /pers. F/, kā arī /pers. G/ lietošanā dzīvojamās telpas nekustamajā īpašumā /adrese A/.

[2.2] Dzīvojamajā mājā dzīvesvietu ir deklarējuši /pers. B/, /pers. C/, /pers. E/ un /pers. G/, bet mājā pastāvīgi dzīvo /pers. E/ un /pers. F/. Noslēgtie dzīvojamo telpu patapinājuma līgumi nav spēkā, jo /pers. C/ un /pers. D/ tos noslēgušas, nesaskaņojot ar prasītāju. /pers. C/ un /pers. D/, iemitinot kopīpašumā /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/, ir rīkojušās prettiesiski, tādēļ /pers. E/, /pers. F/ un /pers. G/ izliekami no kopīpašuma.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1068.pantu.

[3] Ar Rēzeknes tiesas 2012.gada 16.februāra spriedumu prasība noraidīta.

[4] Izskatījusi lietu sakarā ar prasītājas iesniegto apelācijas sūdzību, Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2012.gada

28.augustā nosprieda prasību apmierināt daļēji, atzīt par spēkā neesošiem no noslēgšanas brīža starp /pers. C/ un /pers. J/, /pers. C/ un /pers. E/, starp /pers. D/ un /pers. E/, /pers. D/ un /pers. G/ 2010.gada 1.janvārī noslēgtos patapinājuma līgumus, izlikt /pers. G/ no nekustamā īpašuma /adrese A/, bez citas dzīvojamās telpas ierādīšanas, bet prasību daļā par /pers. E/ un /pers. F/ izlikšanu no nekustamā īpašuma noraidīt.

Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Patapinājuma līgumu noslēgšanas brīdī 2010.gada 1.janvārī namīpašums /adrese A/, bija /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ kopīpašums. Nav strīda par to, ka /pers. C/ un /pers. D/ patapinājuma līgumus noslēgušas bez /pers. B/ piekrišanas.

Atbilstoši Civillikuma 1068.panta noteikumiem apmierināma prasība daļā par patapinājuma līgumu atzīšanu par spēkā neesošiem, jo šie līgumi noslēgti, nesaskaņojot ar kopīpašnieci /pers. B/.

Nav pamatoti /pers. C/ un /pers. D/ argumenti, ka viņas atbilstoši Civillikuma 1072.panta noteikumiem varēja bez prasītājas piekrišanas nodot patapinājumā savas nekustamā īpašuma domājamās daļas. Tā kā namīpašuma /adrese A/, dalīta lietošana nav noteikta, rīcībai ar šo lietu vai tās daļu nepieciešama visu kopīpašnieku piekrišana. Ņemot vērā, ka /pers. C/ un /pers. D/ nodevušas lietošanā dzīvojamās telpas, kas ietilpst nedalītā kopīpašuma priekšmetā, nesaskaņojot patapinājumu līgumu noslēgšanu ar /pers. B/, šāda atbildētāju rīcība aizskar prasītājas kā kopīpašnieces tiesības un ir pretēja Civillikuma 1068. un 1072.panta noteikumiem.

[4.2] Konstatēts, ka /pers. G/ ieguva dzīvojamās mājas lietošanas tiesības laikā, kad /pers. B/ bija šīs mājas kopīpašniece. /pers. D/ nebija tiesīga bez prasītājas piekrišanas iemitināt mājā savu laulāto /pers. G/. Līdz ar to secināms, ka /pers. G/ dzīvojamās mājas lietošanas tiesības ieguva nelikumīgi, kas ir pamats prasības daļā par viņa izlikšanu no dzīvojamās mājas apmierināšanai.

[4.3] Nav strīda par faktu, ka /pers. E/ un /pers. F/ dzīvojamajā mājā /adrese A/, iemitināja mājas iepriekšējais īpašnieks /pers. J/, kurš miris /datums/.

/pers. E/ un /pers. F/ dzīvojamās telpas lietošanas tiesības apspriežamas pēc likuma „Par dzīvokļa īpašumu" normām, kas bija spēkā laikā, kad bija dzīvs namīpašuma iepriekšējais īpašnieks un celta prasība tiesā. Pamatojoties uz likuma „Par dzīvokļa īpašumu" 11.panta pirmo daļu, kurai atbilstoši dzīvokļa īpašniekam ir tiesības iemitināt savā dzīvoklī ģimenes locekļus un citas personas, šā likuma 19.panta pirmajā daļā noteikto - dzīvokļa īpašnieka ģimenes locekļiem un citām personām, kuras dzīvokļa īpašnieks iemitinājis viņam piederošajā dzīvoklī, ir tiesības tāpat kā īpašniekam lietot dzīvojamās un citas telpas, ja, viņus iemitinot, nav bijusi citāda vienošanās, secināms, ka /pers. E/ un /pers. F/ dzīvojamās telpas lietošanas tiesības ieguva likumīgi.

Patapinājuma līgumu atzīšana par spēkā neesošiem no to noslēgšanas brīža nevar būt iemesls /pers. E/ un /pers. F/ izlikšanai no dzīvojamās mājas, jo viņi neieguva dzīvojamās telpas lietošanas tiesības uz šo līgumu pamata, bet gan ievietojās dzīvojamā mājā likuma „Par dzīvokļa īpašumu" 19.panta pirmajā daļā paredzētajā kārtībā, tādēļ saskaņā ar Civillikuma levada 3.panta noteikumiem neskartas paliek jau iegūtās tiesības. Tādējādi kā nepamatots noraidāms apelācijas sūdzības iesniedzējas arguments, ka /pers. F/ lieto kopīpašumu prettiesiski.

Laikā, kad /pers. E/ un /pers. F/ tika iemitināti dzīvojamā mājā, prasītāja vēl nebija mājas kopīpašniece. Prasītājai atbilstoši Civillikuma 701.panta un 705.panta noteikumiem ir saistošas /pers. E/ un /pers. F/ piešķirtās dzīvojamās telpas lietošanas tiesības.

[4.4] Prasītājas pārstāvja norādītais, ka izveidojušos naidīgo attiecību dēļ /pers. B/ nav iespējams lietot viņai piederošo nekustamā īpašuma 1/3 domājamo daļu un ka atbildētāju dzīvošana mājā apgrūtina nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē, nevar būt pamats dzīvojamās telpas lietošanas tiesību izbeigšanai un atbildētāju izlikšanai un šīm telpām. Civillikuma 1036. un 1072.pants konkrētajā gadījumā nav piemērojams, jo prasītājas pilnīgas varas tiesības par savu domājamo daļu ir aprobežotas ar šā likuma 1068.pantu. Līdz ar to prasītāja nav tiesīga izlikt /pers. E/ un /pers. F/ bez pārējo kopīpašnieču piekrišanas.

[4.5] Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2010.gada 30.jūlijā nosprieda izbeigt /pers. B/, /pers. C/ un /pers. D/ kopīpašumu un pārdot to izsolē, no pārdošanas ieņemto naudu sadalot starp kopīpašniekiem vienādās daļās. Taču nekustamais īpašums nav pārdots izsolē, tātad reāli nav sadalīts. Līdz ar to nevar uzskatīt, ka kopīpašums ir izbeigts.

[5] Par apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru prasība noraidīta, prasītāja iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā, atsaucoties uz materiālo tiesību normu nepareizu piemērošanu, kā arī uz procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūgusi spriedumu šajā daļā atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai. Spriedums prasības apmierinātajā daļā, kā nepārsūdzēts, stājies likumīgā spēkā.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi motīvi.

[5.1] Tiesa nepareizi piemērojusi likuma „ Par dzīvokļa īpašumu" 11.panta pirmo daļu. Atbilstoši šā likuma 37.pantam attiecībā uz dzīvojamām mājām, kas ir viena īpašnieka īpašumā, piemērojamas šā likuma III nodaļas normas, kas regulē attiecības starp dzīvokļa īpašnieku, viņa ģimenes locekļiem un citām dzīvoklī iemitinātajām personām. To apstiprina, piemēram, šā likuma 22. un 23.pantā

noteiktais pamats dzīvokļa lietošanas tiesību izbeigšanai - necienīga izturēšanās pret dzīvokļa īpašnieku.

[5.2] Tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93.panta un 190.panta otrās daļas noteikumus, jo nav spriedumu pamatojusi uz apstākļiem, kas nodibināti ar pierādījumiem lietā. Tiesa atstājusi bez ievērības, ka atbildētāja /pers. E/ nebija radniecības vai svainības attiecībās ar strīdus nekustamā īpašuma iepriekšējo īpašnieku /pers. J/ vai viņa dēlu /pers. K/. Lietā nav iesniegti pierādījumi, kas apliecinātu, ka starp /pers. J/ un /pers. E/ vai /pers. F/ būtu noslēgta rakstiska vienošanās par dzīvojamo telpu lietošanu vai dzīvojamās telpas īres līgums. /pers. E/ tikai 2003.gada 25.augustā ir deklarējusi savu dzīvesvietu nekustamajā īpašumā /adrese A/, bet /pers. F/ šajā īpašumā nav deklarējies.

Līdz ar to nepamatots ir tiesas secinājums, ka /pers. J/ rīcība, iemitinot savā īpašumā citas personas bez jebkāda tiesiska darījuma noslēgšanas, ir saistoša viņa mantiniekiem.

M o t ī v u d a ļ a

[6] Pārbaudījis lietā esošā sprieduma likumību attiecībā uz argumentiem, kas minēti kasācijas sūdzībā, kā to noteic Civilprocesa likuma 473.panta pirmā daļa, Augstākās tiesas Civillietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesas spriedums pārsūdzētajā daļā atceļams.

[7] /pers. B/ savu pret /pers. E/ un /pers. F/ vērsto prasījumu par izlikšanu no dzīvojamām telpām saistījusi ar apstākli, ka atbildētāji strīdus nekustamo īpašumu lieto bez likumiska vai līgumiska pamata, tādējādi aizskarot viņas kā minētās nekustamās lietas 1/3 domājamās daļas īpašnieces tiesības.

Atbilstoši Civillikuma 927.pantā definētajam vispārīgajam principam īpašnieks var izlietot īpašumu pēc savas gribas un ieskata, kas sistēmiski sasaucas ar šā likuma 1038.panta (īpašnieks var viņam piederošo lietu valdīt, iegūt tās augļus, izlietot to pēc sava ieskata savas mantas pavairošanai un vispār to lietot visādā kārtā, kaut arī no tam rastos zaudējums citai personai) un 1039.panta (īpašnieks var aizliegt visiem citiem ietekmēt viņa lietu, kā arī to lietot vai izmantot, kaut arī viņam pašam no tam nerastos nekāds zaudējums) noteikumiem.

Šo vispilnīgāko lietu tiesību ierobežo Civillikuma 1036.pants, kurā izņēmuma nosacījuma veidā ietverta norāde uz sevišķi noteiktiem aprobežojumiem. Tādējādi īpašnieks ir tiesīgs izmantot lietu pēc sava ieskata vienīgi tiktāl, ciktāl šāda rīcība nav pretrunā ar likumu vai citu personu tiesībām.

Arī kopīpašums Civillikuma izpratnē ir aprobežojums, turklāt tāds, kas attiecas uz īpašumu visā tā apjomā (sk. šā likuma 1067.-1075.pants).

Juridiskajā literatūrā izteikta atziņa, ka (..) kopīpašums (subjektīvo tiesību izpratnē) tāpat kā individuālais īpašums ir vispilnīgākā un visaptverošākā lietu tiesība, kas piešķir tiesīgajām personām (kopīpašniekiem) visplašāko lietošanas un rīcības iespēju pār lietu (..) (*sk. A.Grūtups, E.Kalniņš. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums.- Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 250.lpp.*).

Iztulkojot Civillikuma 928. un 1036.panta noteikumus kopsakarā, secināms, ka, lai gan īpašums ir visaptverošākā lietu tiesība, tas izņēmuma veidā var būt aprobežots „kā pēc privātas gribas, tā arī pēc likuma" (Civillikuma 928.pants). Izšķirami īpašuma aprobežojumi, kas nodibināti: 1) ar īpašnieka vai kopīpašnieku saskanīgu gribas izteikumu, slēdzot tiesisku darījumu (piem., īres, nomas, patapinājuma līgumu), 2) ar likumu (piem., kopīpašuma gadījumā – katra kopīpašnieka rīcībai ar savu domājamo daļu kopējā lietā jāatbilst Civillikuma 1068.pantā noteiktiem priekšrakstiem).

[8] Prasības par /pers. E/ un /pers. F/ izlikšanu noraidīšanas pamatā, kā tas izriet no sprieduma argumentācijas, bijis apelācijas instances tiesas atzinums, ka minētie atbildētāji strīdus dzīvojamās telpas lieto tiesiski un tādēļ nav iemesla lietošanas tiesību izbeigšanai.

Augstākās tiesas Civillietu departaments tālāk norādīto apsvērumu dēļ piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējas motīviem, kuros apstrīdēta izskatāmajā lietā konstatēto apstākļu juridiskā novērtējuma pareizība.

[8.1] Civillietu tiesas kolēģijas ieskatā, prasītājai jāsamierinās ar situāciju, kāda izveidojusies, iepriekšējam īpašniekam /pers. J/ 1988.gadā iemitinot atbildētājus viņam piederošajā dzīvojamā mājā, taču šāds pieņēmums ir kļūdains, jo strīda risinājumam piemērotas materiālo tiesību normas, kas konkrētās tiesiskās attiecības neregulē.

Atbilstoši likuma „Par dzīvokļa īpašumu" (zaudējis spēku no 01.01.2011.) 1.panta pirmajai daļai dzīvokļa īpašums daudzdzīvokļu mājā, kurā dzīvokļi pieder vairākiem īpašniekiem, ir katra īpašnieka atsevišķais īpašums kopā ar attiecīgo kopīpašuma domājamo daļu.

„Ar šajā normā minēto daudzdzīvokļu māju jāsaprot ikviena dzīvojamā māja, kurā saskaņā ar mājas inventarizācijas plānu ir vairāk nekā viens dzīvoklis (..)" *(sk. R.Krauze, I.Krauze. Dzīvoklis. Īre. Privatizācija. Īpašums (dokumenti un komentāri).- Rīga: Mans Īpašums., 1996, 179.lpp.)*.

Savukārt dzīvokļa īpašums minētās normas izpratnē ir katra īpašnieka atsevišķais īpašums kopā ar attiecīgo kopīpašuma domājamo daļu.

Apelācijas instances tiesa noskaidrojusi un šis fakts lietas iztiesāšanas gaitā netika apstrīdēts, ka dzīvojamā māja /adrese A/, dzīvokļa īpašumos nav sadalīta. Tas nozīmē, ka strīdus objektu nevar kvalificēt kā daudzdzīvokļu māju, kas izslēdz pamatu likuma „Par dzīvokļa īpašumu" speciālo normu attiecināšanai uz lietā konstatētajiem apstākļiem. Šā likuma noteikumu piemērošanu neattaisno Civillietu tiesas kolēģijas atsaukšanās uz 37.pantu, jo minētā norma pretēji spriedumā secinātajam regulē dzīves gadījumus, kad viena īpašnieka īpašumā atrodas dzīvojamā māja, kuru viņš, īstenojot pilnīgas varas tiesību pār lietu (Civillikuma 927.pants), sadalījis vairākos dzīvokļa īpašumos.

Līdz ar to nevar atzīt par pareiziem Civillietu tiesas kolēģijas argumentus, ka dzīvojamās mājas iepriekšējā īpašnieka rīcība, savulaik piešķirot dzīvojamo telpu lietošanas tiesības atbildētājiem /pers. E/ un /pers. F/, ir saistoša prasītājai uz likuma „Par dzīvokļa īpašumu" 19.panta otrās daļas noteikumu pamata. Citiem vārdiem, nav iemesla uzskatīt, ka īpašums pakļauts likumiskam aprobežojumam.

Kļūdoties strīdus objekta tiesiskā statusa noteikšanā, tiesa akceptējusi tādu stāvokli, kad atbildētāji, nebūdami nedz dzīvojamās mājas tiesīgie valdītāji, nedz īrnieki, nedz arī patapinājuma ņēmēji, var netraucēti turpināt lietot svešu īpašumu, kas acīmredzami neatbilst šā sprieduma 7.punktā sniegtajam īpašuma kā visaptverošas tiesības raksturojumam un Civillikuma 1038., 1039.pantā paredzētajam regulējumam.

Tāpat tiesa nevietā atsaukusies uz Civillikuma 701. un 705.pantu, jo lietā nav atrodami pierādījumi tam, ka dzīvojamās mājas iepriekšējais īpašnieks, noslēgdams tiesisku darījumu, būtu uzņēmies kādas saistības attiecībā pret atbildētājiem, ar kurām prasītājai kā mantiniecei rastos pienākums rēķināties.

[8.2] Civillietu tiesas kolēģija atzinusi, ka, ceļot prasību par atbildētāju izlikšanu, /pers. B/ rīkojusies pretēji Civillikuma 1068.panta noteikumiem. Proti, viņa nav tiesīga prasīt lietošanas tiesību izbeigšanu bez pārējo kopīpašnieču piekrišanas.

Šādi prasības noraidīšanai izmantotie motīvi ne vien atklāj tiesas maldīgo izpratni par minētās normas saturu, bet arī bez jebkāda tiesiska pamata ierobežo /pers. B/ tiesības. Vēršanās tiesā ar prasību par īpašuma tiesību aizskāruma pārtraukšanu ir likumā garantēto tiesību uz tiesas aizsardzību izlietošana (Civilprocesa likuma 1.pants), nevis rīcība ar kopējo lietu vai tās daļu, kurai atbilstoši Civillikuma 1068.pantam nepieciešama visu nekustamās lietas kopīpašnieku piekrišana.

[9] Iepriekš izklāstīto apsvērumu kopums ļauj secināt, ka Civillietu tiesas kolēģija nav iedziļinājusies strīda tiesisko attiecību rakstura noteikšanā, kas savukārt novedis pie lietā konstatēto faktisko apstākļu nepareizas juridiskās kvalifikācijas.

Līdz ar to apelācijas instances tiesas spriedumu pārsūdzētajā daļā nevar atzīt par tiesisku, tādēļ kasācijas sūdzība kā pamatota apmierināma.

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o s p r i e d a

Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 28.augusta spriedumu pārsūdzētajā daļā, t.i., ar kuru noraidīta prasība par /pers. E/ un /pers. F/ izlikšanu no nekustamā īpašuma /adrese A/, atcelt un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese	M.Zāģere
Tiesnese	I.Lauka
Tiesnese	E.Vernuša